

Et spørgsmål om liv eller død

(2) 25. november 2007

Af Klaus Illum

Vi er ved et globalt, verdenshistorisk vendepunkt. I en epoke, der ikke kan sammenlignes med nogen tidligere epoke i menneskehedens historie. Hvis klimatruslen mod livet på vores planet, som vi kender det, skal afværges, skal vi på kort tid gennemføre enorme teknologiske ombygningsprojekter og indrette vores levevis på et meget mindre forbrug af fossile brændsler med alt, hvad det indebærer. Hvad forbruget af olie og naturgas angår, bliver forbruget nedtrappet, hvad enten vi vil det eller ej. For den globale olie og gasproduktion kan ikke dække efterspørgslen i mange år endnu. Konsekvenserne for verdensøkonomien er uoverskuelige, men måske bliver det olie- og gasknaphed, der kommer til at bremse den katastrofale vækst i CO₂-udslippet.

I løbet af de sidste 50 år har vi indrettet vores samfund og levevis på et uhæmmet, stadigt stigende energiforbrug. Nu siger politikere, at vi i de næste 20 år ved "energieffektivisering" og "energibesparelser" og med vedvarende energi kan nedbringe vores forbrug af fossile brændsler og dermed CO₂-udslippet til det, det var i 1960'erne - samtidigt med at fortsat økonomisk vækst bringer vareforbrug og trafik skyhøjt op over 1960er-niveauet. Lad os lige tænke lidt over, hvad de dermed siger, og hvad der i virkeligheden ligger bag.

At vi kraftigt kan nedbringe det fossile brændselsforbrug ved "effektivisering" og "besparelser" betyder, at vi i de sidste 40 år har foretaget enorme, kortsigtede fejlinvesteringer: bygget de forkerte huse i forkert planlagte byer og udstyret dem med el-apparater med et alt for stort el-forbrug; indrettet industri- og landbrugsproduktion på lang-distancetransport med lastbiler; investeret i 2 mio. biler med et brændstofforbrug, der er dobbelt så stort som nødvendigt, og i et dertil hørende udstrakt net af motorveje; osv.

Det er en nærliggende forklaring på denne kortsynethed, at det med lave brændselspriser ikke har kunnet betale sig at spare på brændslerne. Men bagved ligger den fysiske realitet, at olie og naturgas skal forbruges lige så hurtigt som udvindingen fra olie- og gasfelterne sker. Og den pengeøkonomiske realitet, at udvindingen skal ske så hurtigt som muligt, så olieselskaberne kan få deres investeringer tilbagebetalt hurtigst muligt. Der skal ske "en sund forbrugsudvikling", som de siger. Dertil har bilfabrikkerne bidraget stort ved at lave brændstofslygende biler. Olie- og naturgasbål under kedlerne i dårligt isolerede huse har givet et betydeligt bidrag til forbruget. Også flyindustrien har hjulpet med til at brænde olien af så hurtigt som muligt. Og et stigende el-forbrug har bidraget til at komme af med naturgassen i naturgasfyrede kraftværker.

Sådan sørger olie/gas-udvindings- og -forbrugsindustrierne i forening for, at olie- og gasreserverne brændes af så hurtigt som muligt i en forbrugsfest, vi som forbrugere gladeligt deltager i. Ikke af ondskab, men fordi pengeøkonomisk profitmaksimering er den grundlov, vi er kommet til at leve under.

Den situation vi nu befinder os i, skyldes imidlertid ikke kun den måde, vores pengeøkonomi er indrettet på. Primært skyldes den et sammentræf af geologiske tilfældigheder og teknologisk udvikling i tid og rum. Hvis der i fortiden tilfældigvis kun var blevet dannet halvt så meget udvindelig olie og gas, havde festen været forbi for en halv snes år siden. Og hvis den menneskelige civilisations moderne teknologiske udvikling, var indtrådt senere i Jordens udviklingshistorie, ville der ikke have været meget olie og gas at finde. Det meste ville være fordampet forinden. Men

nu er det gået sådan, at der med oliedrevne motorer i trucks, fly, helikoptere og skibe i tiden 1930 - 1980 blev fundet store oliemængder. Og de olieædende motorer, der skulle til for at forbruge den fundne olie ligeså hurtigt, som den blev udvundet, har gennemgribende forandret vores samfund og levevis.

Hvis guder har en finger med i spillet, har de lokket os kortsynede mennesker i en grusom fælde: givet os en gave, som har bragt os i fordærv. Hør her:

En flok høns og en hane på en ø langt ude i havet finder en dag 100 tønder korn, der er skyllet i land fra et forlist skib. De er ikke flere, end at de kan leve af græsset og de andre planter, der vokser på øen, og ormene i jorden. Men nu er der mad til mange flere. De får flere kyllinger. Kyllingerne vokser op og får flere. De bliver store og fede af det rigelige korn. Efter en tid kan der snart ikke være flere høns og kyllinger på øen. Og der begynder at blive knaphed på korn. Det, der er tilbage, er blevet spredt og trampet ned i jorden, så det er svært at finde. Nu er hønsene blevet alt for mange til at leve af det, der vokser på øen. De har allerede udryddet en stor del af plantevæksten. Hvis de kun havde fundet 10 tønder korn, var de ikke kommet helt så galt af sted.

Vi har det primitive vækstinstinkt til fælles med hønsene. Spørgsmålet er, om vi kan overvinde det i kraft af den intelligens og de redskaber, vi til forskel fra hønsene er udstyret med. Om vi kan befatte os på, at nok er nok, og reparere skaderne, før det er gået uopretteligt galt.

Der gales - kykkeli-ky - om 30, 50, 100% "vedvarende energi"(VE). Procent af hvad? For 60 år siden levede 4 mill. mennesker her i landet med et forbrug af kul olie, der var ca. 1/4 af vores nuværende fossile brændselsforbrug. Hvor stor var VE-procenten dengang? For 200 år siden var den i hvert fald 100%.

Det, der rumsterer i hovederne, når politikere faldbyder højere og højere VE-procenter for klimaforskrækkede vælgere, er en forestilling om et samfund, hvori vi lever helt som i dag - bare med vindmøller og brintbiler og biobrændstof i stedet for olie, gas og kul. Og selvfølgelig med et endnu større forbrug af varer og transport til lands, til vands og i luften. Men tænk nu en gang:

Uden olie og gas og import af store mængder kraftfoder fra Sydamerikas ryddede skovarealer - dyrket og transporteret med gas og olie - kan vi i hvert fald ikke fodre 20 mio. svin og 5 mio. kreaturer foruden os selv og samtidigt levere biobrændsler til vores landbrugsmaskiner, biler og lastbiler og til kraftvarmeværker. Men hvis landbruget kan fremstille så meget bioethanol eller biodiesel, at det kan fodre dets egne traktorer ligesom førhen dets egne heste, skulle vi nok kunne brødføde os selv af de danske markers grøde. Uden kunstgødning (der fremstilles på basis af naturgas) bliver det hele til økologisk landbrug med små kvæg- og svinebesætninger. Sundere mad med mindre kød. Smukkere landskaber med et rigere fugle- og dyreliv.

Mælke-tankbilerne, der kører mælk frem og tilbage mellem landsdelene, vil forsvinde, og de tunge lastbiltransporter gennem Danmark og Europa vil undervejs til et samfund uden fossile brændsler blive erstattet af jernbanetransport. Det ville jo være aldeles tåbeligt at bygge hundreder af vindmøller til brintproduktion til lastbiler, når man med meget færre møller - med store batterier til el-lagring - kan klare transporten med elektriske tog. Der bliver således stille på motorvejene. Kun nogle el-biler til dem, der har besvær med at rejse med de hurtige elektriske tog, der hyppigt suser afsted ad de nye jernbaner.

Når vi også forestiller os omlægningen af den daglige transport i byerne til cykelstier, sporvogne, trolleybusser og elektriske nærbaner og ombygningen af vores

huse, så vi kan få råd til at holde varmen om vinteren, begynder der at tegne sig et billede af et samfund, der er meget anderledes end det, vi har i dag.

Hvordan det i virkeligheden bliver, har vi ingen anelse om. Hvis det skulle lykkes, ikke bare her, men i alle verdens storforbruger-enklaver, at gennemføre omstillingen af levevis og teknologi på en intelligent, konstruktiv måde, og hvis det samtidigt skulle lykkes at bevare jordens frugtbarhed og ferskvandsressourcerne, så sult og fattigdom blandt blandt Jordens fordømte bliver afhjulpet, så kunne livet på Jorden blive mindre smertefuldt, mere fredeligt og lykkeligt. Alternativet er en verden, hvor 100%-VE-målet er nået ved den menneskelige civilisations undergang. Hvor vinden blæser gennem højhusenes knuste vinduer, rustne biler er efterladt i storbyernes tomme gader, og bropiller fra nedbrudte motorvejsbroer står som rådne tandrækker i det døde vand. Det er et spørgsmål om liv eller død. At standse nedbrydningen af livets grundlag er en opgave, som kræver mere end gode viljer og gratis udråbning af VE-procent-målsætninger og CO₂-mål 20 år ude i den usikre fremtid. Det er her og nu, der skal tages fat.

Hvordan? For at komme i gang på en konstruktiv måde, skal vi først og fremmest på det konkrete plan vide, hvordan det i praksis kan lade sig gøre at opnå betydelige formindskelser af det fossile brændselsforbrug i de næste 20 år - f.eks. så CO₂-udslippet og olieforbruget halveres.

Hvordan kan vi med de teknikker, vi kender i dag, og de, der er på vej, kombinere investeringer i nye transportmidler, mere energieffektive el-apparater, energimæssige bygningsforbedringer, store og små kraftvarmeverker med varmepumper til regulering af forholdet mellem deres el- og varmeproduktion, vindmøller, solenergianlæg, udnyttelse af biobrændsler på en bæredygtig måde, osv., sådan at der fremkommer et energisystem, der kan dække vores behov med et halveret CO₂-udslip? Det er ikke kun et spørgsmål om, hvordan et fremtidigt energisystem kan indrettes. Det er et spørgsmål om hvilke investeringer, der skal foretages, og hvilke indsatser, der skal gøres i 2008, 2009, 2010, ... for at nå målet i tide på en samfundsøkonomisk hensigtsmæssig måde.

Her i landet kan spørgsmålet besvares ved at gennemregne, hvad der kan opnås ved at gennemføre en række forskellige investerings- og indsatsprogrammer. Det kræver en omfattende database med tilhørende beregnings- og dokumentationsprogrammer - et energiinformationssystem. Resultater af sådanne beregninger kan ses i rapporten *Kortlægning af energipolitikens teknologiske råderum*, der kan findes på www.klausillum.dk.

Først når vi på den måde har kortlagt de muligheder, der tegner sig i praksis, får den offentlige energipolitiske diskussion et konkret, konstruktivt, målrettet indhold. Først da konfronteres vi med konkrete fordringer om handling her og nu, der rækker ud over den i praksis ligegyldige "1 ton [CO₂] mindre" kampagne, miljøministeren kørte i foråret. Vi løser ikke verdensproblemet, og vi skaber ikke en bæredygtig fremtid for dette land. Men vi kan sætte en seriøs dagsorden for den politiske diskussion af, hvilke investeringer, der skal foretages, og hvilke indsatser, der skal gøres i de kommende år, for komme det første stykke vej i retning af et levedygtigt samfund.

Det afgørende er, om et flertal af befolkningen erkender, at den hurtigst mulige nedtrapning af CO₂-udslippet er et spørgsmål om liv eller død, og bliver klar over, at vi kommer til at nedtrappe vores olie- og gasforbrug, hvad enten vi vil det eller ej. Først når vi væmmes ved udslippene fra skorstene og udstødningsrør, bliver der flertal for politiske beslutninger om konkrete, målrettede handlingsplaner, baseret på et veldokumenteret beslutningsgrundlag.